

Ötven éve hajózott el Szindbád

Írta: KUTASI KOVÁCS LAJOS

1933 május 11-ről 12-re virradó éjszakán, az óbudai Templom-utca 15 szám alatt, egy ódon házban végtelen és örök utazásra indult Szindbád, a hajós. Az újságok úgy adták hírül, hogy Krúdy Gyula meghalt, ám a beavattak tudták, hogy ez Szindbádnak csak egy újabb, valószínűtlen utazása. Hisz, ahogy írásaiból kitűnik, nem először halt meg, s nyilván nem is utoljára. E földi lét csak egyfajta kirándulásnak számít s Szindbád ódon kripták korhadó koporsóiból is visszajött már, hogy befejezze a félbehagyott szerenádöt a csalódott kedvesnek, vagy, más alkalommal, csókkal érintse annak az asszonynak az ajkát, akinek kedvéért pisztolycsövet fordított a szívéhez.

Kutasi Kovács Lajos

Ámbár az is meglehet, hogy Szindbád ezúttal nem tér vissza többé, hisz mi keresnivalója lenne ebben a világban, amelybe életének utolsó évtizedében amúgyse tudott beleszokni.

„De jó lett volna farsangban maszkabálra járni a régi redoutba, Patikáriussal muzsikáltatni, Nagy Ignác beszélyein épülni, Vörösmarty urat személyesen ismerni és valóban ábrándosan tölteni az életet.” Maga írja így egyik szép írásában.

Különös egyéniség volt. Nemes ősei testőröket, katonatiszteket, szabadsághősöket adtak a Hazának. Krúdy Gyula más utat választott, nem követte korának konvencióit, nem lépett „közpályára”, hanem újságíró lett Pest-Budán.

Szerb Antal azt írja róla: „olyasmit valósított meg, ami iránt a nyugati nemzetek is csak legújabbban kezdenek fogékonyak lenni, és ami mihozzánk még el sem érkezett...” Valóban, Krúdy művészete sokkal mélyebb és bonyolultabb, mint azt a felületes szemlélő gondolja. Írásait ugyan, minden bizonnyal azért kedvelték meg kortársai, mert némi rokonságot mutatott, különösen fiatalon, induló korában Mikszáthtal. Pedig mennyire más, mint a nagy palóc!

Számára az idő nem valóság, nem korlát és keret, hanem végtelen tenger, melyen hajózni lehet, Szindbád módján távoli kikötők felé és szeszélyesen, ahogy éppen a szél dagasztja a vitorlákat, vagy ahogy kedve kerekedik a kormányosnak. Mily találóan állapítja meg róla ugyancsak Szerb Antal: „Az idő a lélek magánügye.” Rátapint Krúdy írásművészetének lényegére: az időtlenségre. Az álom és a valóság nem határolódik el ebben a közegben s ami tegnap történt, történhetett háromszáz éve. Az emberélet meghatározhatatlan átmenetekkel folyik át az álomba és a halálba.

A Krúdy-novella gyakran úgy indul, mint egy megszokott írásmű, néha anekdotával, mint Mikszáthnál. Majd egyszerre leír egy bűvös szót, már nem is az író, hanem Szindbád a hajós — mert így olvad össze a két alak, az álomé és a valóságé: „mintha...” S ezzel egyszeriben kezdetét veszi a kalandos utazás a végtelen és határtalan tengeren.

Soha, senki nem tudott oly szívhezszólóan írni a magyar tájakról, senki nem tudta oly finomsággal árnyalni a múltat, mint Krúdy. Olvasva írásait egyszeriben megszűnik az olvasó számára is a reális valóság

szűk kerete, melyben élni kénytelen és maga is útra kél a hajóssal...Hová utazik?

Talán egy öreg, felvidéki város macskaköves utcáit járja, ahol apró női topánkák kopognak, s sűrű fátyollal letakart arcú kedves siet a titkos légyottra... Talán éppen Rezeda Kázmér a hírlapíró teszi a szépet az albérleti szobában Rózának, a vidéki primadonnának, majd később csók csattan a Csendillában — ahogy Lisznyai Kálmán a múlt század kedves költője nevezte el a parki filagóriát —, majd párbajpisztoly dörren az erdei tisztáson hajnalban... Majd meg régi vacsorák ízét érzi az ember, valahol egy vidéki beszálló kocsmában, melynek udvarán a lovak abrakolnak öreg boltívek alatt és a fal is árasztja magából a régi nagy ívások, disznótorok, lakomák illatát... Talán Adyt kísérik el Krúdyval a pesti éjszakában, a metorba vagy a Metropolba, esetleg a ragyogó New Yorkba. Majd meg Bródy Sándor nyomába eredünk a Margit-szigeten, ahol ez az ős-bohém szállodai szobájában szögre akasztotta a gyűrődészkát és a házipincért elszalajtott a Józsefvárosba egy bizonyos henteshez jófajta leveshúsért, mert maga szeretett főzni...

Hatalmas termetű, legendás erejű, végtelen szelíd ember volt. Lila tintával írt s hihetetlen sokat írt; összegyűjtött művei vetekszenek Jókai összes művének díszes száz kötetével.

Élete nem volt könnyű — mint a magyar íróké általában. Örökös anyagi gondokkal küszködött, utolsó éveiben Óbudán. Onnan járt be Pestre, melynek örök szerelmese volt. Ismerte és kedvelte a zsokékat, kártyásokat, éjszakai pillangókat, pincéceket, műlovarnőket, kóristalányokat, bohémeket, az élet különös, magányos vándorait, akik csak ritkán jutnak a napfényes oldalra s kik közé maga is tartozott, talán nem is kényszerből, hanem a szíve szerint. Az idő korán felőrölte szervezetét. Élete utolsó napjaiban lakásában villany se volt, mert — nem tudta kifizetni a villanyszámlát és a főváros kikapcsolta. Sokat betegeskedett, rendetlenkedett a szíve, mely végül is elvitte.

Elvitte valóban? Ötven évvel ezelőtt felszállt egy különös fekete hajóra, mely végtelen vizekre vitte. Művei itt maradtak s elég, ha fellapozzuk bármely írását, máris megnyílik előttünk a végtelen: Szindbád, a hajós vezet bennünket csodálatos álomvilágok és csodálatos valóságok felé.

Hol a határ? Szindbád tudta: sehol.